

RZECZOWNIKI HOMOGRAFICZNE W JĘZYKU DUŃSKIM
– ANALIZA MORFOLOGICZNA I SEMANTYCZNA

HOMOGRAPHIC NOUNS IN DANISH – A MORPHOLOGICAL
AND SEMANTIC ANALYSIS

EUGENIUSZ RAJNIK

ABSTRACT. The article is a study of nouns with the same spelling but different grammatical gender (graphic homonymy, i.e. homography) in Modern Danish. The aim of the article is to analyze the grammatical and lexical homography of both neuter and non-neuter Danish nouns, which have been divided into two groups. The nouns in the first group occur in both grammatical genders with no difference in meaning (grammatical homographs), while the second group is comprised of nouns that do have different meanings based on their grammatical gender (lexical homographs). The author has also identified differences based on word stress (stress homography), different pronunciation and differences connected with the presence of *stød* or lack thereof, which usually cause a difference in meaning.

Keywords: grammatical homographs, lexical homographs, graphic homonymy, homographic nouns, Danish homography

Eugeniusz Rajnik, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań – Polska,
rajnik@amu.edu.pl

1. Wstęp

We współczesnym języku duńskim, podobnie jak w wielu innych językach germańskich, a także słowiańskich, np. rosyjskim [patrz: Kaliszan 2016: 133–138 i tegoż 2017: 129–133], mamy do czynienia z homonimią graficzną, czyli homografią. Niniejszy artykuł traktuje o rzeczownikach o takiej samej pisowni, ale różnym rodzaju gramatycznym. Celem artykułu jest analiza homografii (gramatycznej i leksykalnej, jednak ze szczególnym uwzględnieniem tej ostatniej) rzeczowników (o formach podstawowych w l. poj.) występujących w obu rodzajach gramatycznych (męsko-żeńskim i neutralnym). Zostały one podzielone na dwie grupy. Pierwsza to taka, w której rzeczownik występuje w obu rodzajach bez różnicy semantycznej (podano 44 rzeczowniki – homografy gramatyczne). Do drugiej należą rzeczowniki, które w zależności od rodzaju gramatycznego mają różne znaczenia leksykalne (homografy leksykalne) – z podziałem na te o wspólnym i różnym pocho-

dzeniu (przeanalizowanych zostało ponad 60 duńskich rzeczowników). Różnice mogą również dotyczyć akcentu wyrazowego (homografy akcentuacyjne), niekiedy różnej wymowy, braku lub obecności zwarcia krtańowego (zaznaczane znakiem [']), co z zasady jest powodem różnic w znaczeniach wyrazów. Analiza oparta jest na materiale zaczerpniętym z gramatyk duńskich [m.in. Hansen 1967: 52–72, Rajnik 1999: 32–34], ale przede wszystkim ze słownika *Den Danske Ordbog* [<http://ordnet.dk/ddo>]. Zawarta w artykule etymologia przykładów została podana w oparciu o ww. słownik.

2. Rodzaj gramatyczny

W przeciwieństwie do języka polskiego rzeczowniki duńskie wykazują tylko dwa rodzaje gramatyczne:

1) męsko-żeński / wspólny (*genus commune / utrum*) – około 80% rzeczowników – określane rodzajnikiem *en*, np. *en ko* 'krowa', *en kvinde* 'kobieta', *en radio*;

2) nijaki (*neutrum*) – około 20% rzeczowników – określane rodzajnikiem *et*, np. *et hus* 'dom', *et flag* 'flaga', *et teater* 'teatr', *et vindue* 'okno'.

Rodzaj gramatyczny rzeczownika jest często zależny od znaczenia samego rzeczownika i/lub sufiksu. Ogromna większość rzeczowników osobowych, np. *en dreng* 'chłopiec', *en kunstner* 'artysta', *en pige* 'dziewczyna' (ale: *et barn* 'dziecko', *et menneske* 'człowiek', *et postbud* 'listonosz'), a także rzeczowniki kończące się np. na *-hed* są rodzaju męsko-żeńskiego: *en lejlighed* 'mieszkanie', *en skønhed* 'piękność'. Istnieje nieliczna grupa rzeczowników, które funkcjonują bez rodzajnika, np. *fairplay*, *interrail*.

Język staroduński (1100–1350) posiadał trzy rodzaje gramatyczne rzeczownika (męski, żeński i nijaki), a dopiero w języku nowoduńskim (od 1525) rodzaj męski i żeński połączyły się w rodzaj wspólny [patrz: Szulc 1988: 768], jednak wg P. Skautrupa [1944: 270] już w okresie 1100–1350 zwanym przez niego starszym średnioduńskim (*ældre middeldansk*) w języku pisanym pojawiły się tendencje do tworzenia dwóch rodzajów. Natomiast zdaniem A. Karkera [1995: 78] ww. zmiany nastąpiły w okresie 1100–1500 i wtedy to niektóre rzeczowniki zmieniły rodzaj, np. *menneske* 'człowiek', z żeńskiego na nijaki.

2.1. Dwurodzajowe rzeczowniki o identycznej pisowni i tym samym znaczeniu

Istnieje pewna grupa rzeczowników dwurodzajowych, tj. rodzaju męsko-żeńskiego i nijakiego. Nie różnią się znaczeniem, lecz częstotliwością użycia, np.: (*en/et*) *allegro*, (*en/et*) *amnesti*, (*en/et*) *attribut* 'cecha, przydawka', (*en/et*) *bacon* 'boczek', (*en/et*) *city* 'centrum miasta', (*en/et*) *design* 'wzór', (*en/et*) *femimum* 'rodzaj żeński, płeć żeńska', (*en/et*) *flonel* 'flanela', (*en/et*) *flute* 'bagietka', (*en/et*) *flødeskum* 'bita śmietana', (*en/et*) *fløj* 'sztruks, aksamit', (*en/et*) *futurum*

'czas przyszły', *en/et gag*, (*en/et gavn* 'korzyść', (*en/et heroin*, (*en/et holocaust*, (*en/et kanel* 'cynamon', *en/et karton*, *en/et katalog*, (*en/et kitsch*, (*en/et klimaks* 'punkt kulminacyjny', (*en/et koffein*, (*en/et kokain*, (*en/et koks*, *en/et koncept* 'pomysł, zamysł', (*en/et krystal* 'kryształ', (*en/et maskulinum* 'rodzaj męski, płeć męska', *en/et parameter*, (*en/et penicillin*, (*en/et poplin* 'popelina', *en/et sammenhæng* 'związek, zależność', (*en/et slang*, (*en/et slum*, (*en/et stress*, (*en/et svool* 'siarka', *en/et ton* 'tona', *en/et udskrift* 'wydruk, wypis', *en/et trikot*, (*en/et volumen* 'pojemność, objętość', *en/et virus*, (*en/et zink*, *en/et ækivalent*. Rodzajniki nieokreślone podano w nawiasach, jeśli dany rzeczownik nie występuje w formie nieokreślonej. Więcej tego typu przykładów, głównie zapożyczeń z języka angielskiego, jest zawartych w innych publikacjach [patrz: Szubert 2003: 42–45 i tegoż 2013: 308–310].

Jednak co kilka lat w słowniku ortograficznym, redagowanym przez Dansk Sprognævn (samodzielny instytut podlegający Ministerstwu Kultury i zajmujący się bieżącym śledzeniem rozwoju i opisem języka duńskiego), wprowadzane są zmiany dotyczące m.in. rodzaju rzeczownika. Dla przykładu w 2012 roku [patrz: Nørby Jensen 2013: 18–19]:

a) dodano drugi rodzaj, np.:

en badge > *en/et badge* 'odznaka', *en event* > *en/et event* 'wydarzenie', *en visit* > *en/et visit*;

b) zredukowano dwa rodzaje do jednego, np.:

en/et bat > *et bat* 'rakietka (do tenisa stołowego)', *en/et case* > *en case* 'kasus, przypadek', *en/et cirkus* > *et cirkus*, (*en/et hårlak* > (*en*) *hårlak* 'lakier do włosów', *en/et indeks* > *et indeks* 'spis', *en/et quiz* > *en quiz*, *en/et tastatur* > *et tastatur* 'klawiatura', *en/et trofæ* > *et trofæ* 'trofeum, nagroda'.

Mimo że dany rzeczownik jest rodzaju męsko-żeńskie lub nijakiego, to w niektórych wyrażeniach występuje w innym rodzaju niż w znaczeniu podstawowym:

(*en*) *alvor* (< staronord. *alvara* < przym. staroszw. *alvar* < staronord. *ölværr* < średniodoln. < starowysokoniem. *alawari*) 'powaga': *gøre noget med dyb alvor* 'zrobić coś na bardzo poważnie', *ale: i fuld(t) alvor* 'z całą powagą', *er det dit alvor?* 'czy mówisz poważnie?',

et bogstav (< staronord. *bókstafr*) 'litera', *ale: efter bogstaven* 'dosłownie',

(*en/et*) *brug* (< średniodoln. *bruk* < czas. *bruken*) (w formie określonej tylko: *brugen* 'użycie'), np. *til eget brug* 'na własny użytek', *til daglig(t) brug* 'do codziennego użytku' ≠ *et (land) brug* 'gospodarstwo rolne', *ale: landbruget* 'rolnictwo'; derywaty, np. (*et*) *forbrug* 'spożycie, zużycie', (*en/et*) *genbrug* 'ponowne użycie', (*en/et*) *misbrug* 'nadużycie'; złożenia, np. (*en/et*) *sprogbrug* 'użycie języka', (*en/et*) *våbenbrug* 'użycie broni' [patrz: Galberg Jacobsen 1989: 4–7],

et minut (< łac. (*pars*) *minuta* < czas. *minuere*): *komme tilbage om et minut* 'wrócić za minutę', *ale: komme på minut ten/minuttet* 'przyjść punktualnie',

(*et*) *pust* (< czas. *puste*) 'powiew, podmuch (np. wiatru), krótka przerwa',
 ale: *tabe/miste pusten* 'stracić oddech',
en sigt (< niem. *Sicht* < czas. *sehen*), np. *god/dårlig sigt* 'dobra/zła widoczność',
 på *længere/kortere sigt* 'na dłuższą/krótszą metę', ale: på *lang(t) sigt* 'na długą metę',
et tryk (< czas. *trykke*) 'druk (np. mały), akcent, ciśnienie, nacisk, uścisk (dłoni)',
 ale: *være i trykken* 'być w druku'.

2.2. Rzeczowniki o identycznej pisowni, ale różnym znaczeniu i rodzaju

Niektóre rzeczowniki są rodzaju męsko-żeńskiego i nijakiego, ale mają różne znaczenie – homografy leksykalne. Mają one wspólne lub różne pochodzenie:

a) wspólne pochodzenie, np.:

(*en*) *beat* (skrótowiec od *beatmusik*) 'rodzaj muzyki' ≠ (*et*) *beat* (< ang. *beat*)
 'wybijanie taktu' (por. *et taktslag*),
en bid (< czas. *bide*) 'kęs, kąsek' ≠ *et bid* 'ukąszenie, ukłucie',
(en/et) bomuld (< dolnoniem. *bomwulle* < *bom* + *wulle*) 'bawełna (materiał)'
 ≠ (*en*) *bomuld* 'bawełna (roślina)',
en diktat (< czas. *diktere* < łac. *dictare*) 'dyktando' ≠ *et diktat* 'dyktat, nakaz',
(en) fotografi (< gr. *phos* (gen. *photos*) + *-grafi*) 'fotografika' ≠ *et fotografi* 'zdjęcie',
en grandprix (< fr. *grandprix*) 'nagroda' ≠ *et grandprix* 'konkurs',
(en/et) gummi (< łac. *gummi, cummi*) 'guma' ≠ *et gummi* '(pot.) gumka (prezzerwatywa)',
(et) jod (< gr. *iodes* < *ion*) 'jod' ≠ (*en/et*) *jod* 'jodyna',
en lem (< staronord. *hlemmr*, staroang. *hlemm*) 'klapa, małe drzwi' ≠ *et lem*
 (< staronord. *limr*) 'kończyna, penis',
en lift (< ang. *lift* < czas. *lift*) 'winda, pomost podnoszący, nosidełko' ≠ (*et*) *lift*
 'podwiezienie',
(en/et) nylon (< amer. ang. *nylon*, skrótowiec od liter w *New York* i pierwszego
 członu w *London*) 'nylon (tworzywo sztuczne)' ≠ (*en*) *nylon* (skrótowiec od
nylonstrømpe) 'pończocha nylonowa',
en overhead (< ang. *overhead*, skrótowiec od *overheadprojektor*) 'rzutnik folii'
 ≠ (*et*) *overhead* (< ang. *overhead* (expenses)) 'wydatki, koszty ogólne',
en plan (< łac. *planum*) 'plan (na przyszłość), plan (np. budynku), rozkład
 (jazdy)' ≠ *et plan* 'poziom, kondygnacja, szczebel',
en skrift (< średniodolnoniem. *schrift* < czas. *skrive* pod wpływem łac. *scriptum*)
 'pismo (np. kursywa), pismo (np. nieczytelne)', np. *den Hellige Skrift*
 'Pismo Święte, Biblia' ≠ *et skrift* 'dzieło (literackie), (czaso)pismo', ale:
en/et udskrift 'wydruk, wypis',
en sludder (< czas. *sludre*) 'pogawędka' ≠ (*et*) *sludder* 'bzdura',
en smæk (< czas. *smække*) 'śliniak, kłapa (u spodni)' ≠ *et smæk* 'klaps, uderzenie,
 trzaśnięcie (drzwiami); (przen.) porażka, krytyka; efekt',

- (*en*) *swing* (< ang. *swing*) 'swing (muz.)' ≠ (*et*) *swing* 'wycucie rytmu w jazzie',
 (*en*) *telex* (< ang. *telex*, skrót od *teleprinter* + *exchange*) 'telex (urządzenie)'
 ≠ (*en/et*) *telex* 'telex (wysłana informacja)',
en ting (< staronord. *þing*, starowysokoniem. *thing*, *ding*) 'rzecz' ≠ *et ting* 'sąd
 (przysięgłych), parlament (np. *Folketinget*)',
 (*et*) *vand* (< staronord. *vatn*, spokrewnione z gr. *hydor* i łac. *unda*) 'woda'
 ≠ *en (soda)vand* 'napój o jakimś smaku',
en zoom (< ang. *zoom*) 'obiektyw w aparacie fotograficznym' ≠ *et zoom* 'zbliz-
 żenie / oddalanie obiektywem',
 (*et*) *øl* (< staronord. *öl*) 'piwo (np. jasne)' ≠ *en øl* 'butelka piwa'.
 Niektóre przykłady różnią się nie tylko znaczeniem, ale także wymową
 tego samego grafemu spółgłoskowego lub samogłoskowego, por.:
en check ['tʃɛg] (< ang. *check*) 'czek' ≠ (*et*) *tjek* ['tjɛg] (< czas. *tjekke*) 'kontrola'
 (do 2012 r. możliwa była także pisownia *check*),
en/et fond ['fʌn'd] (< fr. *fond(s)* < łac. *fundus*) 'fundacja (np. *Kunstfonden*,
Carlsbergfondet), fundusz' ≠ *en fond* ['fʌn'd] / ['fʌŋ] 'kostka rosółowa',
 (*en/et*) *jersey* ['djɛ:si] (nazwa od wyspy Jersey na kanale La Manche) 'dżer-
 sej (tkanina, dzianina)' ≠ (*en*) *jersey* ['jæɐsi] 'jersey (rasa bydła)';
 b) różne pochodzenie, np.:
 (*en*) *ark* (< staronord. *örk*, niem. *Arche*, łac. *arca*), np. (*Noas*) *ark* 'arka (Noego)'
 ≠ *et ark* (< dolnoniem. *ark* < łac. *arcus*) 'arkusz (papieru), arkusz (wydaw-
 niczy), blok (znaczków pocztowych)',
en bank (< fr. *banque* lub wł. *banca*, *banco* < niem. *Bank*) 'bank' ≠ *et bank* (< czas.
banke) 'pobicie, lanie',
en brud (< staronord. *brúðr*, ang. *bride* 'panna młoda, łasica') ≠ *et brud* (< staro-
 nord. *brot*, spokrewniony z czas. *bryde*) 'złamanie, zerwanie (czegoś)',
en buk (< staronord. *bokkr*, niem. *Bock*) 'koziół, byk (= błąd)' ≠ *et buk* (< czas.
bukke) 'ukłon',
en frø (< staronord. *frauðr*, spokrewniony z ang. *frog*, niem. *Frosch*) 'żaba'
 ≠ *et frø* (< staronord. *frjó*, *fræ*, goc. *fraiwo*) 'nasienie, ziarnko',
en følge (< czas. *følge*, pod wpływem niem. *Folge*) 'skutek, następstwo' ≠ *et følge*
 (< staronord. *fylgi* < czas. *følge*) 'orszak, świta',
en greb (< staronord. *greip*, staroang. *grap*) 'widły' ≠ *et greb* (< staronord. *grip*,
 spokrewniony z niem. *Griff*, ang. *grip*) 'chwyt, uchwyt',
 (*en*) *jalousi* (< fr. *jalousie* < *jaloux*) 'zazdrość' ≠ *et jalousi* (< fr. *jalousie*) 'żaluzja',
en kiks (< ang. *cakes*) 'herbatnik' ≠ *et kiks* (< niem. *Kicks* < *kicksen*) 'błąd, kiks',
en klap (< średniodolnoniem. *klap* < czas. *klappe*) 'przykrywka, kłapa' ≠ *et klap*
 (< czas. *klappe*) 'poklepanie, pogłaskanie',
en led (< staronord. *leið*) 'strona, kierunek' ≠ *et led* (< staronord. *liðr*, goc. *lipus*,
 łac. *lituus*) 'człon (zdania), część składowa, ogniwo, med. staw',
en leje (< staronord. *leiga* < czas. *leje*) 'czynsz' ≠ *et leje* (< staroduń. *læghæ*
 < czas. *ligge*) 'łóże, łóżysko, złoże',

- et lod* (< dolnoniem. *lot*) 'pion, odważnik' ≠ *en/et lod* (< staronord. *hlutr*, ang. *lot*) 'los (przeznaczenie), zobowiązanie, działka, parcela, los (np. loteryjny), wygrana, część, (mieć) udział',
- en læg* (< staronord. *leggr*) 'łydka' ≠ *et læg* (< czas. *lægge*) 'fałda',
- en nøgle* (< szw. *nykil*, *nyckel*) 'klucz' ≠ *et nøgle* (< szw. dialekt *nykla* < staronord. *hnykill*) 'kłębek (np. wełny)',
- (*en*) *ris* (< dolnoniem. *rîs* i wł. *riso* < gr. *oryza*; spokrewniony z *rug*) 'ryż' ≠ *et ris* (< staronord. *hrís*, staroang. *hris*) 'rózga, bicz',
- en segl* (< średniodolnoniem. *sekele* < łac. *secula* < czas. *secare*) 'sierp' ≠ *et segl* (< średniodolnoniem. *segel* < łac. *sigillum*, zdrobnienie od *signum*) 'pieczęć',
- en sigte* (< średniodolnoniem. *sichte* < *sive*) 'sito, sitko' ≠ *et sigte* (< średniodolnoniem. *sichte*) 'pole widzenia, cel (do którego się strzela)',
- en spand* (< staronord. *spann*, dolnoniem. *span*) 'wiadro' ≠ *et spand* (< dolnoniem. *span* < *spannen*) 'zaprzęg (np. koni)' ≠ *et spand* (< staronord. *spönn*, dolnoniem. *spanne*, spokrewniony z *spand* i czas. *spænde*) 'szereg (lat)',
- en spot* (< staronord. *spottr*, *spott*, niem. *Spott* spokrewniony z *spytte*) – '1. szuderstwo, kpiny, urąganie; 2. lampa (ang. *spotlight*)' ≠ *en/et spot* (< ang. *spot*) 'spot, np. reklamowy',
- en stift* (< średniodolnoniem. *stift*, *stift*) 'wkład (do ołówka), kołek' ≠ *et stift* (< średniodolnoniem. *stift*, *sticht* < czas. *stiften*, *stichten*) 'diecezja',
- en/et studie* (< niem. *Studie*) 'szkic, rozprawka' ≠ *et (radio)studie* (< ang. *studio* < wł. *studio*) 'studio (radiowe)',
- en søm* (< staronord. *saumr*, niem. *Saum*, ang. *seam*) 'szew' ≠ *et søm* (< staronord. *saumr*) 'gwóźdź',
- en æg* (< staronord. *egg*, staroang. *ecg*) 'ostrze (np. noża), kant' ≠ *et æg* (< staronord. *egg*, starowysokoniem. *ei*) 'jajko',
- en øre* (< staronord. *eyrir*, staroang. *ora* < łac. *aureus* < *aurum*) 'øre' (jednostka monetarna w Danii) ≠ *et øre* (< staronord. *eyra*, staroang. *eare*) 'ucho'.
- Niektóre przykłady różnią się nie tylko znaczeniem, ale także wymową tego samego grafemu spółgłoskowego lub samogłoskowego, por.:
- en fyr* ['fyɐ'] (< szw. *fyr*) '(pot.) chłopak, facet' ≠ *en fyr* ['fyɐ] / ['fyɛ'] (< staro-duń. *fur*, niem. *Föhre*, ang. *fir*, spokrewniony z łac. *quercus*) 'sosna' ≠ *et fyr* ['fyɛ'] (< średniodolnoniem. *vur*, por. niem. *Feuer*, ang. *fire*) 'latarnia morska, piec (np. gazowy)',
- en gran* ['gɾan / 'gɾa'n] (< staronord. *grön*) 'świerk' ≠ *et gran* ['gɾan / 'gɾa'n] (< łac. *granum*) 'ziarenko, odrobina, szczypta (np. soli)',
- (*en*) *mos* ['mo's] (< średniodolnoniem. *mos*) 'mus' ≠ (*et*) *mos* ['mɔs] (< staro-duń. *moss*, niem. *Moos* spokrewniony z *mose*) 'mech',
- (*en*) *service* ['sɔ:vis] (< ang. *service* < łac. *servitium* < *servus*) 'serwis, obsługa, naprawa, usługa' ≠ *et service* [sæɐ'vi:sə] (< fr. *service*, spokrewniony z *servere*) 'serwis (np. obiadowy)'.

2.3. Rzeczowniki o identycznej pisowni, ale różnym znaczeniu, a tym samym rodzaju

Niektóre rzeczowniki są rodzaju męsko-żeńskie lub nijakiego, ale mają różne znaczenie – homografy leksykalne, np.:

en kur (< łac. *cura*) 'kuracja' ≠ *en kur* (< fr. *cour* < łac. *cors, cohors*) – 1. 'audyencja'; 2. 'podrywanie',

en tank (< ang. *tank* < hindi *tankh*) 'zbiornik (np. gazu)' ≠ *en tank* 'czołg'.

3. Akcent wyrazowy i zwarcie krtaniowe

3.1. Akcent wyrazowy

W języku duńskim odróżnia się dwa podstawowe typy akcentu wyrazowego: akcent główny (hovedtryk) i poboczny (bitryk). Akcent główny pada na ogół na sylabę rdzenną (z wyjątkiem wyrazów głównie pochodzenia obcego), która w związku z tym jest silniej wymawiana od pozostałych, np. 'læge' 'lekarz'. W transkrypcji fonetycznej akcent główny jest oznaczany za pomocą ['], a poboczny [,] przed sylabą akcentowaną, np. w złożeniach typu 'engelsk lærer' 'nauczyciel języka angielskiego'.

Akcent główny może niekiedy pełnić funkcję dystynktywną [patrz: Janikowski 1990: 203], por. homografy akcentuacyjne (różniące się miejscem akcentu):

August ['awgɔsd] 'August (imię)' ≠ (*en*) *august* [aw'gɔsd] 'sierpień',

et forfald ['fɔ:ˌfal'] / [fɔ'fal'] 'zajście, zdarzenie, wypadek, incydent' ≠ *et forfald* [fɔ'fal'] 'upadek, rozkład, zawalenie się (muru)' [patrz: Sandersen 2006: 1],

(*en/et*) *plastik* / *plastic* ['plɛsdig] 'plastik / plastik (tworzywo sztuczne)' ≠ (*en*) *plastik* [plɛ'sdig] 'plastyka',

(*et*) *subjekt* ['sub.jɛgd] – '1. podmiot (zdaniowy); 2. podmiot (osoba)' ≠ (*et*) *subjekt* [sub'jɛgd] 'osoba lekceważona'.

Niektóre podane wyżej przykłady różnią się nie tylko akcentem i znaczeniem, ale także wymową, por. (*et*) *forslag* ['fɔ:ˌslæʝ] 'propozycja' ≠ (*et*) *forslag* [fɔ'slɛw] 'korzyść' [patrz: Sandersen 2006: 2].

Istnieje wiele rzeczowników mających podwójną wymowę, ale nieróżniących się znaczeniem, np. *en tunnel* ['tɔn'əl]/[tu'nɛl].

3.2. Zwarcie krtaniowe

Zwarcie krtaniowe (*stød*) jest krótką przerwą w czasie wymawiania długiej samogłoski lub niektórych dźwięcznych spółgłosek po krótkiej samogłosce. Nie tylko dodaje charakterystyczne brzmienie duńskiej wymowie, lecz posiada także określone różnicujące znaczenie funkcje. W transkrypcji jest zaznaczany znakiem [ˀ], który stawia się po dźwięku wymawianym ze zwarcie krtaniowym występującym w sylabach akcentowanych [patrz:

Janikowski 1990: 187–197, Rasmussen 2005: 76ff.]. Może być cechą dystyngującą dla samogłosek oraz następujących spółgłosek dźwięcznych: l' / l, m' / m, n' / n, ŋ' / ŋ, ð' / ð, v' / v, m.in. w następujących homografach:

(*en*) *brud* ['bʁu'ð] 'panna młoda; łasica' ≠ (*et*) *brud* ['bʁuð] 'złamanie, zerwanie (czegoś)',

et forslag ['fʁ:slæ'ʃ] 'propozycja' ≠ (*et*) *forslag* [fʌ'slɔw] 'korzyść' [patrz: Sandersen 2006: 2],

(*en*) *ka'non* [ka'no'n] — '1. armata, działo; 2. sławna osoba' ≠ (*en*) '*kanon* [kæ:nɔn]: '1. kanon — rel. zbiór ksiąg biblijnych; 2. kanon — lit. lista ważnych dzieł literackich; 3. kanon — muz. forma oparta na wielogłosowości' [patrz: OR 2006: 10],

Møller ['mø'lʌ] 'Møller (nazwisko)' ≠ (*en*) *møller* ['mø'lɔ] 'młynarz',

(*en*) *punch* ['pʊn'ɛ] 'poncz (gastr.)' ≠ *en/et punch* ['pʌnɛ] / ['pʌndɛ] 'cios pięścią',

en tank ['tɔŋ'g] 'zbiornik (np. gazu)' ≠ *en tank* ['tæ:ŋg] 'czołg',

udtale [-,tæ'lə] 'czas. wymawiać' ≠ (*en*) *udtale* [-,tæ:lə] 'wymowa'.

4. Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że istnieje dość liczna grupa rzeczowników występujących w obu rodzajach bez różnicy semantycznej (homografia gramatyczna), np. (*en/et*) *amnesti*. Jednak większość podanych wyżej rzeczowników duńskich to homografy leksykalne różniące się przede wszystkim znaczeniem leksykalnym (niezależnie od pochodzenia wyrazów), np. (*en*) *punch* 'poncz (gastr.)' ≠ *en/et punch* 'cios pięścią'. Niekiedy daje się zauważyć zróżnicowanie akcentowe, np. *August* ['awgɔsd] 'August (imię)' ≠ (*en*) *august* [aw'gɔsd] 'sierpień', a także brak lub obecność zwarcia krtaniowego, np. *en tank* ['tɔŋ'g] 'zbiornik (np. gazu)' ≠ *en tank* ['tæ:ŋg] 'czołg'. Homografia gramatyczna i leksykalna w języku duńskim jest zjawiskiem szeroko rozpowszechnionym.

Bibliografia

- Den Danske Ordbog* (<http://ordnet.dk/ddo>) (29.09.2017).
 H a n s e n Aa. 1967. *Moderne Dansk*, bind II, København: Grafisk Forlag.
 J a c o b s e n H. G a l b e r g. 1989. *Sprogbrug og misbrug – og andre kønsskifter*, „Nyt fra Sprognævnet” No. 4, s. 4–7.
 J a n i k o w s k i K. 1990. *Podręcznik wymowy duńskiej*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
 J e n s e n J. N ø r b y. 2013. *Ændrede bøjningsformer i Retskrivningsordbogen 2012*, „Nyt fra Sprognævnet”, No. 1, s. 18–19.
 K a l i s z a n J. 2016. *Rosyjska homografia gramatyczna*, „Folia Scandinavica Posnaniensia”, vol. 20, s. 133–138.

- K a l i s z a n J. 2017. *Homografia wyrazów rosyjskich o homonimicznych formach podstawowych*, „Scripta Neophilologica Posnaniensia”, nr XVII, s. 129–133.
- K a r k e r A. 1995. *Sproghistorisk oversigt*, [w:] *Politikens Nudansk Ordbog & Sprogbrugsleksikon*, 15. udg., København: Politikens Forlag, s. 69–87.
- OR. 2006. *Kánon sb., kanón sb. – og kanón adj.*, „Nyt fra Sprognævnet”, No. 1, 10–11.
- R a j n i k E. 1999. *Gramatyka języka duńskiego. Morfologia*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- R a j n i k E. 2014. *Podstawy gramatyki języka duńskiego z ćwiczeniami*, 2. wyd. popr., Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- R a s m u s s e n J. 2005. *Sig det med takt og tone. Dansk fonetik i teori og praksis*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- S a n d e r s e n V. 2006. *Når trykket afgør betydningen*, „Nyt fra Sprognævnet”, No. 3, s. 1–3.
- S k a u t r u p P. 1944. *Det danske sprogs historie*, bind I, København: Nordisk Forlag.
- S z u b e r t A. 2003. *Englische Entlehnungen im Dänischen. Morphologie und Wortbildung*, Poznań: ad rem.
- S z u b e r t A. 2013. *Om engelske låneords grammatiske køn i dansk*, „Studia Scandinavica et Germanica. Vom Sprachlaut zur Sprachgeschichte” (= „Germanica Wratislaviensia. Varia 1”), herausgegeben von J. Jarosz, S. M. Schröder, J. Stopyra, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 301–311.
- S z u l c A. 1988. *Języki grupy północnej*, [w:] *Języki indoeuropejskie*, t. 2. Red. L. Bednarczuk, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 748–779.

